

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ У СПРАВАХ ПРО НЕОБХІДНУ ОБОРОНУ ПРИ ПОСЯГАННІ НА СТАТЕВУ СВОБОДУ ОСОБИ

Г. М. Андрусyak

*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінального права та процесу
Східноєвропейського національного університету
імені Лесі Українки*

У системі обставин, що виключають злочинність діяння, провідне місце завжди належало необхідній обороні, і на сьогодні її ключова роль визнається і в законодавстві, і в доктрині. Визначення поняття та ознак необхідної оборони потребує особливої уваги та аналізу, тому що норма про необхідну оборону встановлює розмежування правомірної і злочинної поведінки.

Жодна сучасна держава в умовах високого рівня злочинності та трансформації її форм навіть за наявності розгалуженої системи правоохоронних органів не здатна захистити громадянина від злочинних посягань. Разом із тим у розвиненому суспільстві кожна особа повинна мати максимум можливостей для захисту порушених прав, тому Україна закріпила право кожного на самостійний захист свого життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань (ст. 27 Конституції України). Також у кримінальному праві інститут необхідної оборони є однією з важливих гарантій забезпечення захисту не лише життя і здоров'я, а й честі та гідності громадян, статевої свободи і статевої недоторканості особи. Слід наголосити на суспільній небезпеці статевих злочинів, які посягають на статеvu свободу або статеvu недоторканість особи, а також заподіюють шкоду здоров'ю, честі та

гідності особи, нормальному фізичному, психічному та соціальному розвитку дітей і підлітків. Необхідна оборона є одним із найбільш неоднозначних інститутів, практика застосування якого водночас багато у чому покладається на суб'єктивне сприйняття судді.

Зміст кримінально-правової норми про необхідну оборону (ст. 36 КК), як і норм, що встановлюють відповідальність за перевищення її меж (статті 118 і 124 КК), а також практика їх застосування дають підстави для наукової дискусії. Значний внесок у розвиток такої дискусії внесли такі вчені, як О. В. Авраменко, Ю. В. Александров, П. П. Андрушко, М. І. Бажанов, Ю. В. Баулін, Н. П. Берестовий, О. М. Боднарук, С. В. Бородін, Я. М. Брайнін, В. М. Бурдін, Г. В. Бушуєв, І. А. Гільфанд, В. О. Глушков, Л. В. Гусар, П. С. Дагель, В. П. Діденко, М. Й. Коржанський, О. О. Кваша, С. Г. Келіна, В. М. Козак, А. Ф. Коні, О. М. Костенко, М. І. Мельник, А. А. Музика, В. О. Навроцький, Н. М. Плисюк, Е. Ф. Побігайло, Л. М. Підкоритова, І. С. Тишкевич, В. І. Ткаченко, Н. Б. Хлистова та інші.

Матеріали судової практики свідчать, що суди часто не застосовують норми про необхідну оборону під час розгляду справ стосовно посягань на статеvu свободу жінки, внаслідок чого жертва зґвалтування притягається до кримінальної відповідальності за спричинення тяжкої шкоди здоров'ю нападника. При цьому сучасні тенденції розвитку злочинності в Україні, зокрема насильницької, актуалізують проблему уніфікації судової практики у справах про необхідну оборону, насамперед у частині правильної кваліфікації діяння, внаслідок якого заподіюється тяжка шкода нападнику з метою припинення злочинного посягання. Саме пошуки шляхів розв'язання цих проблем і є метою цієї наукової статті.

Загальновідомим є той факт, що більшість громадян, які реалізують право на необхідну оборону, зрештою, вимушені виправдовувати свої дії перед судом. Громадяни часто уникають здійснення захисних дій саме через побоювання опинитися у статусі обвинуваченого у злочині. На нашу думку, саме недоліки судових рішень, ухвалених у цій категорії справ, є основною причиною такої «пасивності» громадян у реалізації свого природного права на самозахист. Не дарма вчений В. М. Бурдін на підставі аналізу судової практики констатує, що «суди з незрозумілих причин ігнорують стан необхідної оборони як обставину, що виключає злочинність діяння» [1, с. 141–143].

Викликає занепокоєння тенденція судової практики, яка полягає у незастосуванні норми про необхідну оборону при посяганні на статеvu свободу жінки, коли жертва зґвалтування притягається до кримінальної відповідальності за перевищення меж необхідної оборони або й за умисне заподіяння

тяжкої шкоди здоров'ю. Згідно з вироком Євпаторійського міського суду Автономної Республіки Крим від 03 січня 2013 року (справа № 106/9339/2012, провадження № 1/106/24/13) близько 21:40 в гостях у ОСОБА_3, у квартирі АДРЕСА_1, ОСОБА_4, перебуваючи у стані алкогольного сп'яніння, запропонував ОСОБА_1 вступити з ним у статевий зв'язок та, отримавши відмову, наніс їй удар кулаком руки в обличчя, чим заподіяв легкі тілесні ушкодження у вигляді синця і садна, після чого завдав їй удару ногою в живіт, повалив на диван та намагався її згвалтувати. З метою припинення протиправних дій ОСОБА_4, захищаючись від його нападу, ОСОБА_1 дістала з кишені джинсів складний ніж і, перевищуючи межі необхідної оборони, з метою умисного вбивства нанесла один цілеспрямований удар ножем у життєво важливий орган — верхню третину грудної клітини, чим заподіяла тілесне ушкодження у вигляді одиночного проникаючого колото-різаного поранення грудей справа, з пошкодженням міжреберних м'язів, серцевої сорочки і частини дуги аорти, внаслідок чого ОСОБА_4 помер на місці. ОСОБА_1 заперечує свою вину у вчиненні злочину, передбаченого частиною першою ст. 115 КК, вважає, що вчинила умисне вбивство при перевищенні меж необхідної оборони. Стверджує, що ножове поранення потерпілому нанесла з метою захисту свого життя, здоров'я та життя дитини, оскільки на той момент була вагітна. Внаслідок дій ОСОБА_4 у неї стався викидень. Суд вважає, що органом досудового слідства неправильно кваліфіковані дії підсудної за частиною першою ст. 115 КК як умисне вбивство та кваліфікує її дії за ст. 118 КК як умисне вбивство, вчинене при перевищенні меж необхідної оборони [2]. Тобто питання звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв'язку з наявністю обставини, що виключає злочинність діяння, суд навіть не розглядав. Більше того, не взято до уваги той факт, що жінка перебувала у стані вагітності, тобто захищала не лише себе, а й дитину, яку внаслідок злочинних дій нападника втратила. Мотивація судового рішення зрозуміла: посягання здійснювалось «всього лише» на статеву свободу жінки, тоді як вона заподіяла шкоду більш цінному благу — життю нападника.

Ми переконані, що шкода, яка заподіюється нападнику, може бути більш значною, ніж та, яка потенційно могла б бути заподіяна у процесі здійснення посягання. Складнощі порівняння цих двох видів шкоди, як і при крайній необхідності, полягають у тому, що є шкода заподіяна (реальна) і відвернена (потенційна). Причому чітко визначити потенційну шкоду фактично неможливо, як неможливо визначити й імовірний розвиток посягання (наприклад, згвалтування), зокрема його переростання в більш небезпечне (наприклад, у вбивство з метою приховати згвалтування). Тому ми не можемо погодитися

з розумінням перевищення меж необхідної оборони як захисту від суспільно небезпечного посягання, який спричинив заподіяння особі, яка посягає, шкоди, що явно не відповідає тій шкоді, яка була б можлива від дій нападника [3, с. 58]. Чітко і однозначно це неможливо визначити.

Ще один приклад. Колегія суддів судової палати з розгляду кримінальних справ Апеляційного суду Чернівецької області 18 червня 2013 року постановила: «... обстановка, в якій потерпілий застосував до підсудної насильство, щоб вступити у статеві зносини, його агресивність, перебування у стані алкогольного сп'яніння, непередбачуваність розвитку подій в умовах, коли свідок, Особа № 4, через стан сп'яніння не звертав на них уваги і підсудна, Особа № 2, не могла розраховувати на його допомогу, давали Особі № 2 підстави вважати дії Особи № 5 загрозливими та небезпечними для свого життя, здоров'я, статевої свободи та статевої недоторканості. Наведене свідчить, що Особа № 2 діяла у стані необхідної оборони, однак для свого захисту від суспільно небезпечного посягання обрала такий спосіб, який явно не відповідав характеру і небезпечності посягання. У зв'язку з цим дії Особи № 2 необхідно розцінювати як умисне вбивство при перевищенні меж необхідної оборони» [4]. Продовження цієї справи знаходимо у витязі з ухвали колегії суддів судової палати у кримінальних справах ВССУ від 06 березня 2014 р.: «Внаслідок протиправних дій М.Ю., який наполегливо вимагав від неї вступу у статеві стосунки, перевищуючи межі необхідної оборони, завдала останньому кухонним ножом, який тримала в руці, розрізаючи хліб, удар ножом в живіт, від чого М.Ю. помер. Так, перекваліфікуючи дії К.А. на ст. 118 КК, апеляційний суд послався на те, що обстановка, в якій потерпілий застосував до підсудної насильство, щоб вступити у статеві зносини, його агресивність, перебування у стані алкогольного сп'яніння, передбачуваність розвитку подій в умовах, коли свідок Ф.-Ф.Ю. через стан сп'яніння не звертав на них увагу, і К.А. не могла розраховувати на його допомогу, давали їй підстави вважати дії М.Ю. загрозливими та небезпечними для свого життя, здоров'я, статевої свободи та статевої недоторканості. Колегією апеляційного суду встановлено, що Ф.-Ф.Ю. був постійно присутній під час зазначених подій. Твердження апеляційного суду про те, що свідок Ф.-Ф.Ю. через стан сп'яніння не звертав на засуджену та потерпілого увагу і вона не могла розраховувати на його допомогу, не підтверджуються матеріалами справи. При цьому з матеріалів справи убачається, що покликати на допомогу свого знайомого Ф.-Ф.Ю. К.А. навіть не намагалась» [5, с. 32]. На підставі цих міркувань ВССУ направив справу на повторний апеляційний розгляд.

У судовій практиці широко поширений «механічний» підхід до визначення пропорційності засобів захисту і нападу, який нерідко призводить до того, що, приміром, застосування зброї проти незброєного злочинця при відсутності явної загрози життю особи, яка захищається, однозначно кваліфікується як перевищення меж необхідної оборони. При цьому не враховується, що навіть удар кулаком середньої сили в область шиї або скроні може стати фатальним для особи і призвести до летального результату або до фактичної втрати можливості захищатися з фізіологічних причин (нокаут, запаморочення, часткова або повна втрата орієнтації чи свідомості) [6, с. 77].

Незаконною й «жахливо несправедливою» вважають вітчизняні вчені практику застосування в Україні норм про необхідну оборону (ст. 36 КК) та про відповідальність за перевищення меж необхідної оборони (ст. 118 КК). Вивчення вітчизняної судової практики в цій частині доводить, що в усіх випадках, коли, перебуваючи у ситуації правомірної необхідної оборони, особа, яка захищалася, заподіювала смерть нападнику, вчинене нею діяння було кваліфіковане судами України як «умисне вбивство при перевищенні меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця» за ст. 118 КК (чи відповідною статтею КК 1960 р.) незалежно від цінності блага, на яке було вчинено суспільно небезпечне посягання і щодо якого застосовувалася необхідна оборона [7, с. 311].

Наведена тенденція яскраво відображає існуючу в державі хибну практику безмежного розширення прав особи, яка вчинила злочин, на шкоду інтересам жертви злочину і всього суспільства загалом. Не може законодавець мати більше прав, ніж законотворчий громадянин [8, с. 83].

Слід наголосити, що від нападу, який не загрожує життю, все ж можна захищатися способом, який загрожує життю нападника. Це стосується і випадків, коли під час посягання на статеву свободу жінка заподіює тяжку шкоду гвалтівнику. Отже, дії особи, яка захищається, не можна розглядати як вчинені з перевищенням меж необхідної оборони в тому випадку, коли заподіяна нею шкода виявилася більшою, ніж шкода попереджена, і ніж та, якої було б достатньо для попередження нападу, якщо при цьому не було допущено явної невідповідності захисту характеру і небезпеці посягання. Водночас у ст. 25 Карного кодексу Республіки Польща міститься положення: «У разі перевищення меж необхідної оборони, зокрема, якщо винна особа використала спосіб оборони, непропорційний небезпеці посягання, суд може застосувати надзвичайне пом'якшення покарання, і навіть відмовитись від його призначення» [9, с. 23]. Крім того, слід враховувати і особли-

вий стан жінки, яка обороняється, в момент зґвалтування — переляк, страх, розгубленість, безпорадність тощо.

Як відомо, згідно із Законом України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» суди України зобов'язані застосовувати Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод та практику ЄСПЛ. Актуальним для теорії та практики кримінального права України є аналіз рішень ЄСПЛ на предмет роз'яснень щодо кваліфікації дій осіб, які заподіяли тяжку шкоду під час реалізації свого природного права на необхідну оборону. Наведемо позицію з цього питання Європейського суду з прав людини, що більш широко визначає поняття «безпорадний стан» потерпілої при вчиненні зґвалтування та насильницького задоволення статеві пристрасті неприродним способом.

Так, у рішенні ЄСПЛ у справі «М.С. проти Болгарії» зазначено: «У письмовому викладі думок експертів, поданих на розгляд Суду, вказувалося, що випадки, коли залякана жертва поводить пасивно або психічно дистанціює себе від акту зґвалтування, свідчать про те, що потерпіла (потерпілий) перебуває під дією травматичного синдрому психічного інфантилізму («закляклого переляку») — найбільш поширеної психічної реакції, що виникає у жертви в процесі її зґвалтування. За підсумками проведеного дослідження, яке стосувалося жінок віком від 14 до 25 років, було встановлено, що двадцять чотири особи з двадцяти п'яти поводили себе під час акту зґвалтування саме у такий спосіб». Далі у наведеному рішенні ЄСПЛ зазначається: «Попри те, що в більшості європейських країн з континентальною правовою традицією визначення в законодавстві складу такого злочину, як зґвалтування, містить згадку про застосування насильства чи погрози його застосування, судова практика та теорія права стоять на позиції, що для кваліфікації зґвалтування принциповим є не так застосування сили чи погрози його застосування, як встановлення відсутності згоди потерпілої на статевий контакт» [10, с. 311–312]. Наведені приклади рішень вітчизняних судів свідчать, що судова практика не базується на такому розумінні ЄСПЛ посягання на статеву свободу, як підстави для необхідної оборони.

Таким чином, доведеним є факт, що суди необґрунтовано не застосовують норми про необхідну оборону при посяганні на статеву свободу жінки, і жертва зґвалтування притягається до кримінальної відповідальності за перевищення меж необхідної оборони або й за умисне спричинення тяжкої шкоди здоров'ю. Наведемо ще один показовий приклад із судової практики. Вирок Василівського районного суду Запорізької області від 14 травня 2013 року (кримінальне провадження № 1кп/311/100/2013): «ОСОБА_1,

знаходячись за місцем свого мешкання у АДРЕСА_2, перебуваючи у стані алкогольного сп'яніння, діючи з прямим умислом, на ґрунті раптово виниклого в ході вживання спиртних напоїв конфлікту з ОСОБА_4 та неприязних відносин до нього, з метою заподіяння тяжких тілесних ушкоджень при захисті від суспільно небезпечного посягання (курсив автора — Г. А.) ОСОБА_4 на неї, яке виразилось у його спробі скоєння з ОСОБА_1 насильницького статевого акту, нанесла йому один удар ножем по правому стегну, чим заподіяла одиночне колото-різане поранення правого стегна з пошкодженням стегнової артерії та вени, яке ускладнилось розвитком крововтрати ... мають ознаки тяжких тілесних ушкоджень, небезпечних для життя, що в даному випадку потягли за собою смерть ОСОБА_4 та знаходяться в прямому причинно-наслідковому зв'язку з її настанням... Дії ОСОБА_1 кваліфіковані за статтею 124 КК України як умисне заподіяння тяжких тілесних ушкоджень, вчинене у разі перевищення меж необхідної оборони» [11].

З наведеного прикладу очевидно зрозуміло, що питання звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв'язку із наявністю обставини, що виключає злочинність діяння, суд навіть не розглядає. Більше того, не зрозуміло, яким чином ситуація оборони від посягання на статеву свободу поєднана із констатацією «неприязних відносин до нього». Адже очевидно, що іншого ставлення жінки до чоловіка, який намагається її зґвалтувати, бути не може.

Справа № 710/16/15-к (вирок Смілянського міськрайонного суду Черкаської області від 23 квітня 2015 року). У судовому засіданні «обвинувачена ОСОБА_1 вину визнала частково і пояснила, що 04.05.2014 о 13.50 год., вона разом з ОСОБА_3, ОСОБА_4, ОСОБА_5 вживали алкогольні напої в квартирі № 28 будинку № 33 по вул. Калініна, м. Орджонікідзе, Дніпропетровської області, що належить ОСОБА_5. ОСОБА_4 почав пропонувати їй вступити в статевий зв'язок, при цьому доторкнувся до її сідниць, на що вона відмовила останньому. На вказане ОСОБА_4 схопив її за волосся, почав нагинати її у напрямку своїх статевих органів, висловлюючи при цьому наміри задовольнити статеві пристрасті неприродним шляхом. Вона сказала, щоб він відпустив її, але ОСОБА_4 не реагував на її прохання. Намагаючись захиститися від нього, вона, будучи обуреною і схвильованою діями останнього, рукою схопила зі стільця кухонний ніж, який вони використовували для нарізки закуски і який лежав на стільці біля неї, нанесла удар цим ножем в область грудної клітини ОСОБА_4, не бачачи куди. Чи наносила другий удар вона не пам'ятає. Вона не заперечує факту вбивства ОСОБА_4 нею, але зробила це не навмисно, а, захищаючи себе від статевих

посягань» (курсив автора — Г. А.). Колегія суддів визнала ОСОБА_1 винною у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 115 КК та призначила їй покарання у вигляді позбавлення волі строком на 7 років. Отже, суд повністю ігнорує факт наявності посягання на статеву свободу і засуджує жінку за умисне вбивство без будь-яких пом'якшуючих обставин (навіть не за ст. 118 КК, яка передбачає менш сувору відповідальність за умисне вбивство при перевищенні меж необхідної оборони). Цей приклад ще раз підтверджує той факт, що практика правозастосування цього інституту значною мірою покладається на суб'єктивне сприйняття судді. При цьому слід зазначити, що вітчизняні вчені обстоюють інший підхід. Так, В. О. Навроцький відзначає, що з позицій права заподіяння шкоди здоров'ю, а за певних умов і життю того, хто посягає, його майну аж ніяк не визнається злочином. Навпаки, кримінальний закон заподіяння шкоди злодію, гвалтівнику, шпигуну і т. п. з метою захисту майна, здоров'я, недоторканності житла та інших правоохоронюваних цінностей визнає правомірним, а теорія однозначно оцінює заподіяння шкоди в стані необхідної оборони як позитивне явище [12, с. 625–626].

Таким чином, слід узагальнити висновок про необхідність припинення негативної тенденції судової практики, яка полягає у тому, що жінка, яка захищала свою статеву свободу у ситуації необхідної оборони і заподіяла тяжку шкоду нападнику, як правило, притягається до кримінальної відповідальності і вчинене нею діяння безпідставно кваліфікується судами у кращому випадку за статтями 118 чи 124 КК. Тобто дії особи, яка заподіює тяжкі тілесні ушкодження або смерть під час захисту статевої свободи чи недоторканності, розглядаються як вчинені з перевищенням меж необхідної оборони, оскільки спричинена нею шкода виявляється більшою, ніж шкода відвернена. Слід враховувати, що заподіяння шкоди при необхідній обороні не є метою дій особи, яка захищається, а є способом досягнення мети захисту від посягання (у наведених судових рішеннях жінки саме таким чином пояснюють свої дії).

Необхідна оборона має дві мети: найближча (перша, проміжна) — відвернення чи припинення посягання, кінцева (друга) — захист правоохоронюваних інтересів особи, суспільства, держави. Захист статевої свободи чи статевої недоторканності особи (кінцева мета) може бути здійснений у спосіб заподіяння фізичної шкоди нападнику з метою негайного відвернення чи припинення суспільно небезпечного посягання. Також судам слід враховувати той факт, що насильницьке посягання на статеву свободу чи недоторканність жінки часто має наслідком виникнення у гвалтівника умислу прихова-

ти скоєне зґвалтування шляхом умисного вбивства потерпілої. Наведемо такий приклад. Верховний Суд України у 2009 році розглянув кримінальну справу за касаційною скаргою засудженого К. на вирок Апеляційного суду Закарпатської області від 15 червня 2009 року. 22 листопада 1992 року приблизно о 19 год. В. та К. у стані алкогольного сп'яніння на автодорозі з с. Онок у напрямку м. Виноградів Закарпатської області на відстані 1 км від ресторану «Дубки» зустріли потерпілу З., яка рухалася на велосипеді, та домовилися між собою її зґвалтувати. Діючи узгоджено, К. стягнув її з велосипеда та потягнув у канаву. Оскільки З. чинила опір, В. та К. нанесли їй численні удари руками і ногами по голові, тулубу та нижніх кінцівках, а потім кожний зґвалтував її та задовольнив статеву пристрасть неприродним способом. З метою приховування злочину та уникнення відповідальності В. та К. домовились вбити З. Діючи узгоджено, В. став спостерігати за навколишньою обстановкою, а К. почав наносити потерпілій удари по різних частинах тіла, в тому числі каменем по голові та руках, і здавив шию З. коліном, від чого відразу ж на місці настала смерть. І такі приклади непоодинокі. Зважаючи на потенційну небезпеку позбавлення життя потерпілої від насильницького статевого злочину, заподіяння смерті особі, яка здійснює таке посягання може бути визнано правомірним.

Отже, ми дійшли таких висновків. Відтак заподіяння смерті особі, яка намагається зґвалтувати жінку, може бути визнано правомірним. Судова практика має базуватись на принципі допустимості захисту менш цінного блага шляхом заподіяння шкоди більш цінному благу тієї особи, яка є джерелом посягання. Норми кримінального права про необхідну оборону мають тлумачитись таким чином, щоб всі відхилення/вади реалізації права громадян на необхідну оборону від статевих та інших насильницьких злочинів покладалась насамперед на ініціатора посягання, а вже у другу чергу на того, хто вимушено захищався.

Отримані висновки у подальшому сприятимуть як вдосконаленню чинного кримінального закону, так і розробці відповідних роз'яснень вищими судовими інстанціями України щодо судової практики у справах про необхідну оборону.

Список використаних джерел

1. *Бурдін В. М.* Кримінальна відповідальність за злочини, вчинені в стані сильного душевного хвилювання / В. М. Бурдін. — Л. : ПАІС, 2006. — 200 с.
2. Вирок Євпаторійського міського суду АР Крим від 03 січня 2013 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/28437661>.
3. *Ткаченко В. И.* Необходимая оборона по уголовному праву / В. И. Ткаченко. — М. : Юрид. лит., 1979. — 120 с.
4. Ухвала колегії суддів судової палати з розгляду кримінальних справ Апеляційного суду Чернівецької області від 18 червня 2013 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/31606369>.
5. Кримінальне судочинство. Судова практика у кримінальних справах. — 2015. — № 3. — 105 с.
6. *Афендигов В. С.* Где же тот предел необходимой обороны? / В. С. Афендигов // Наука и образование: хозяйство и экономика; предпринимательство; право и управление. — 2012. — № 10 (29). — С. 77–80.
7. *Брич Л.* Кримінальне законодавство України і практика його застосування у світлі європейських стандартів прав людини / Л. Брич // Вісник Львівського університету. Серія юридична. — 2010. — Вип. 51. — С. 311–312.
8. *Півненко В.* Необхідність кардинальної зміни стратегії боротьби зі злочинністю / В. Півненко // Право України. — 2006. — № 10. — С. 81–86.
9. Карний кодекс Республіки Польща. Переклад. — К. : ВАІТЕ, 2015. — 172 с.
10. Вирок Василівського районного суду Запорізької області від 14 травня 2013 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/31187921>.
11. *Навроцький В. О.* «Не копай яму іншому» — щодо неправильного тлумачення кримінального закону у ЗМІ // Навроцький В. З професорської шухляди / В. О. Навроцький. — Івано-Франківськ : Фоліант, 2016. — С. 625–626.

Андрусяк Г. М. Сучасні тенденції судової практики у справах про необхідну оборону при посяганні на статеву свободу особи

Анотація. Обґрунтовано висновок про негативну тенденцію судової практики, яка полягає у тому, що жінка, яка захищала свою статеву свободу у ситуації необхідної оборони і заподіяла тяжку шкоду нападнику, притягається до кримінальної відповідальності за статтями 115, 121 або 118, 124 КК. Суди не враховують, що заподіяння шкоди при необхідній обороні не є метою дій особи, яка захищається, а є способом досягнення мети захисту від посягання.

Ключові слова: необхідна оборона, межі захисту, статеву свободу, перевищення меж.

Андрусяк А. Н. Современные тенденции судебной практики по делам о необходимой обороне при посягательстве на половую свободу личности

Аннотация. Обоснован вывод о негативной тенденции судебной практики, которая заключается в том, что женщина, которая защищала свою половую свободу в ситуации необходимой обороны и причинила тяжкий вред нападающему, привлекается к уголовной ответственности по статьям 115, 121 или 118, 124 УК Украины. Суды не учитывают, что причинение вреда при необходимой обороне не является целью действий лица, которое защищается, а является способом достижения цели защиты от посягательства.

Ключевые слова: необходимая оборона, пределы защиты, половая свобода, превышение пределов.

Andrusiak H. M. Contemporary Tendencies of Court Practice in Cases on Necessary Defence while Sexual Assault

Summary. The article provides justification that it is possible to protect in a way that threatens the life of the attacker, from assault which does not threaten life. It also concerns cases, when while sexual assault, a woman causes severe damage to rapist. Actions of a defending person cannot be considered as those, which were committed with exceeding limits of necessary defence, when the caused damage is bigger than notified damage and than harm, which would be enough for the prevention of the assault, if, herewith, there were no vivid discrepancies of protection to nature and danger of assault. It is necessary to stop negative tendency of court practice, which consists of the fact that a woman, who protected her sexual freedom in the situation of necessary defence and caused a serious harm, is usually prosecuted, and the action committed by her is unreasonably qualified by courts under articles 118 or 124, and sometimes – 115 or 121 of the Criminal Code of Ukraine. In other words, actions of an individual inflicting grievous bodily harm or death while defending from sexual assault or inviolability are at the best qualified by court as those, which are committed with exceeding limits of necessary defence, since the inflicted harm is bigger than prevented harm. It should be taken into account that defending person is not aimed at the infliction of harm while necessary defence. His/her aim is the way to achieve the protection from assault. Necessary defence has two purposes: the closest (first, intermediate) – prevention or termination of infringement, final (second) – protection of legally protected interests of an individual, society, state. Protection of a person's sexual freedom or sexual inviolability (final purpose) can be performed by means of inflicting physical harm to the attacker with the purpose of immediate prevention and suppression of socially dangerous encroachment. Courts also should take into account the fact that violent encroachment on sexual freedom or inviolability of a woman often leads to rapist's intent to hide the committed rape by means of willful homicide of the victim.

Key words: necessary defence, limits of defence, sexual freedom, exceeding limits.